

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен “доктор”

Автор на дисертационния труд: ЛЮБИМА КОСТАДИНОВА МАВРОДИЕВА-ОРАКОВА, докторант по професионално направление 2.1 Филология, област на висше образование 2. Хуманитарни науки в Катедрата "Славистика и балканистика", научно направление „Теория и практика на превода“ при Филологическия факултет на ЮЗУ „Н. Рилски” – Благоевград.

Тема на дисертацията: МЕЖДУКУЛТУРНАТА АСИМЕТРИЯ В ПРЕВОДА НА ПРОИЗВЕДЕНИЯ ЗА ДЕЦА ОТ И НА АНГЛИЙСКИ, БЪЛГАРСКИ И РУСКИ ЕЗИК

Научен ръководител: доц. д-р Светла Томанова

Член на научното жури: доц. д-р Борис Анатолиевич Наймушин, 2.1 Филология (теория и практика на превода – английски език)

Актуалност на дисертационния труд

Обект на представеното изследване е преводът на детска литература. Предмет на дисертационния труд са оригинални английски римувани текстове на картинни детски книги и техните преводи на български/руски език.

Целта на настоящата дисертация, посочена от автора, е да изследва междукултурната асиметрия в превода на произведения за деца чрез анализ на конкретни примери на текстове, написани на английски и преведени на български, а в някои от случаите и на български, и на руски. Основният фокус е върху културните елементи и средствата, чрез които те са пренесени в целевия език. Авторът проследява каква степен и по какъв начин междукултурната асиметрия оказва влияние на преводите и какви са възможните избори за превод при появата на такава асиметрия, както и до какви резултати води всеки отделен избор.

Веднага изпъква противоречие със заглавието, където се говори за преводи „от и на английски, български и руски език“, т.е. очакването на читателя е, че ще се разглеждат и преводи на английски от български/руски, което в текста на дисертацията отсъства.

Иначе проблематиката на дисертационния труд е изключително актуална от гледна точка на съвременната преводаческа практика. Съгласен съм с автора, че актуалността на дисертацията е в цялостния подход към темата за междукултурната асиметрия през перспективите, както на създателите на книги за деца, така и на самите деца; през търсенето на определени теми и тяхното предлагане и разглеждането на темата не само на езиково и културно ниво, но и от гледна точка на психологията и израстването на децата като социално-компетентни възрастни. Интересен е също така и стремежът на автора да обърне

внимание на самите преводачи и да търси афинитет към поезията с цел да се провери „дали и какво отношение имат преводачите към писането на поезия и дали това рефлектира върху качеството на техните преводи“.

Запознатост с анализирания научен проблем, преглед на литературата и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е написан ясно и четивно и представлява интересно изследване на научната проблематика. Предложеният анализ на литературата, както и структурирането и съдържанието на дисертацията демонстрират добра информираност и коректно използване на основните теоретични източници от автора.

Както немалка част от младите изследователи обаче авторът при прегледа на литературата остава предимно в рамките на описателния подход, т.е. коректно представя различни гледни точки и теоретични постановки, но не винаги стига до обобщения и критични анализи на разглежданите подходи. Освен това, повечето млади (а и не само) изследователи се ограничават с трудовете на теоретиците от втората половина на 20 в., при това предимно западни.

А тъй една от основните задачи на прегледа на литературата е авторът да може въз основа на него да сформира собственото си виждане за изучаваните проблеми и да представи методиката, която ще използва в работата си, бих препоръчал на автора да задълбочи критическия анализ и да разшири литературния обзор с по-актуални и специализирани изследвания.

Ето и един пример. На с. 22 авторът пише следното за *скопос* теорията: „Този теория обръща внимание на преводача като главно действащо лице, което взема решения, а не е само преносител на лексикални единици. Също така слага фокуса върху реципиента и неговите нужди“. Изглежда така, сякаш за автора преди *скопос* теорията преводачът е бил възприеман не като главно действащо лице, а като преносител на лексикални единици. В тази връзка би било уместно авторът да посочи в текста на прегледа конкретни теории и имена на теоретици, които описват ролята на преводача като „преносител на лексикални единици“.

Също така би било уместно авторът да посочи теориите и теоретиците, които смятат, че в преводни произведения не е необходимо да се има предвид читателя на превода. Лично аз се сещам само за **Валтер Бенямин**, който започва текста си „Задачата на преводача“ с думите „*When seeking knowledge of a work of art or an art form, it never proves useful to take the receiver into account*“. Би ми било интересно авторът да посочи и други подобни изказвания и теоретични рамки.

Би било добре авторът, за да демонстрира широк поглед върху материята, поне с няколко думи да отбележи, че *скопос* теорията не възниква на празно място, а е по-скоро обобщение на подходите на много теоретици и практики на превода. Не е случаен и фактът, че теоретичната рамка на съветския изследовател Фьодоров, предложена доста преди *скопос* теорията, днес в западни трудове често се нарича „съветска *скопос* теория“ (виж напр. *A tale of two Skopos theories*).

(Re-)siting translation theory. Brian James Baer and Philipp Hofeneder. Target 37:3 (2025), pp. 309–332. <https://doi.org/10.1075/target.23140.hof>.

Тук не става дума за доказване кой е бил пръв, а за това, че обобщения се правят въз основа на добро познаване на различни източници, а не само на твърденията на една теория за себе си. От тази гледна точка препоръчвам на автора да се запознае с труда на Александър Тайтлър „Очерци за принципите на превода“ от 1791 г. (*Essay on the Principles of Translation* (1791) by Alexander Fraser Tytler), където могат да се открият практически всички принципи, които се обсъждат в теорията на превода през втората половина на 20 в.:

I would therefore describe a good translation to be, That, in which the merit of the original work is so completely transfused into another language, as to be as distinctly apprehended, and as strongly felt, by a native of the country to which that language belongs, as it is by those who speak the language of the original work.

Предполагам, че тук не е трудно да се види принципа на „динамичната еквивалентност“ на Юджин Найда или на „комуникативната еквивалентност“ на Петър Нюмарк.

И още един пример. Авторът подчертава, че *скопос* теорията:

„набляга именно на нуждите на получателя, реципиента и поставя функционалния подход на преден план. Според тази теория са допустими промени и преводачът не е длъжен да спазва формалния израз, да е напълно верен на лингвистиката, напротив – целта на преводача е да постигне *функционална* еквивалентност и за да я постигне, може да използва различни подходи, които му дават свобода и го правят активен участник в създаването на преводния текст“.

Пак препращам към **Тайтлър**, който обсъжда въпросите за това дали е допустимо преводачът да добавя нещо в превода или да не превежда нещо от оригинала, дава препоръки относно превода на идиоми и т.н.

Позволих си този кратък поглед към историята на подходите към преводаческите принципи, за да подчертая необходимостта от критичен поглед, който може да бъде осъществен при много добро познаване на литературата. Освен това, формалният или динамичният подход към превода, както и очуждаването и одомашняването на превода не е закон или универсално задължение, а съзнателен избор на преводача или издателя, който може да изисква от преводача определен подход.

Прави впечатление, че за много от използваните в текста термини авторът не дава ясни дефиниции:

- Не е дадена дефиниция на термина „функционална еквивалентност“ и не е ясно каква е разликата за автора между динамичната и функционалната еквивалентност.
- Няма дадено определение на термина „адекватност на превода“.
- Не е ясно какво разбира авторът под „абсолютна еквивалентност“.

- Не е ясно какво означава „функционалност на превода“.

Също така изразът на автора за това, че преводачът не е длъжен „да е напълно верен на лингвистиката“, е некоректен.

Съответствие между цели и задачи и избраната методика на изследване

В дисертационния труд е налице съответствие между формулираните цели и задачи и избраната методика на изследване. Заявеното изследване на межкултурната асиметрия в превода на детска литература като основна цел се реализира чрез конкретни задачи. Избраната методика е адекватна на поставените цели, което позволява да се направят обосновани изводи.

Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа както научни, така и научно-приложни приноси.

Като научен принос може да се посочи предложението от автора цялостен подход към въпроса за межкултурната асиметрия в превода на детска литература.

Научен принос представлява и изборът на съвременни картинни книги, написани в рими като обект на изследване. Изводите на труда представляват научно-приложени приноси, които със сигурност ще бъдат полезни за всеки, който превежда римувани и културно натоварени текстове.

Заклучение

Дисертационният труд на ЛЮБИМА КОСТАДИНОВА МАВРОДИЕВА-ОРАКОВА показва добра теоретична и практическа подготовка на автора в областта на темата на дисертацията. Направените забележки не намаляват стойността на изследването.

Въз основа на изложеното дотук смятам, че дисертационният труд на ЛЮБИМА КОСТАДИНОВА МАВРОДИЕВА-ОРАКОВА отговаря на изискванията за научно изследване и със своите приносни елементи представлява сериозно, широкообхватно и практически значимо изследване, съответстващо на критериите на чл. 27 от ППЗРАСРБ. Въз основа на това давам своята положителна оценка за дисертационния труд на Любима Костадинова Мавродиева-Оракова и препоръчвам да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен “доктор” по научната специалност „Теория и практика на превода“, професионално направление 2.1 Филология, област на висше образование 2. Хуманитарни науки.

12.05.2026 г.

доц. д-р Борис Наймушин
ДП „Чужди езици и култури“
Нов български университет

МНЕНИЕ

**по диссертации для получения образовательно-научной степени
«Доктор»**

Автор диссертации: ЛЮБИМА КОСТАДИНОВА МАВРОДИЕВА-ОРАКОВА, аспирант профессиональной специальности 2.1 Филология, область высшего образования 2. Гуманитарные науки на кафедре славяно-балканских исследований, научная область «Теория и практика перевода» на факультете филологии Юго-Западного университета имени Н. Рильского — Благоевград.

Тема диссертации: МЕЖКУЛЬТУРНАЯ АСИММЕТРИЯ В ПЕРЕВОДЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ДЛЯ ДЕТЕЙ С АНГЛИЙСКОГО, БОЛГАРСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ

Руководитель: доцент доктор Светла Томанова

Член научного жюри: доцент д-р Борис Анатольевич Наймушин, 2.1 Филология (теория и практика перевода — английский)

Актуальность диссертации

Целью представленного исследования является перевод детской литературы. Тема диссертации — оригинальные английские рифмованные тексты детских книг с картинками и их переводы на болгарский/русский языки.

Цель этой диссертации, указанная автором, — исследовать межкультурную асимметрию при переводе детских произведений через анализ конкретных примеров текстов, написанных на английском и переведённых на болгарский, а в некоторых случаях — на болгарский и русский. Основное внимание уделяется культурным элементам и способам их переноса на целевой язык. Автор прослеживает, насколько и каким образом межкультурная асимметрия влияет на переводы, каковы возможные варианты перевода при возникновении такой асимметрии, а также к каким результатам приводит каждый отдельный выбор.

Сразу бросается в глаза противоречие с названием: речь идёт о переводах «с английского, болгарского и русского и на английский», то есть читатель ожидает, что также будут рассмотрены переводы с болгарского/русского на английский, чего отсутствует в тексте диссертации.

В остальном проблемы диссертации крайне актуальны с точки зрения современной практики перевода. Я согласен с автором, что значимость диссертации заключается в общем подходе к теме межкультурной асимметрии с точки зрения как создателей детских книг, так и самих детей; через поиск определённых тем, их предложение и рассмотрение темы не только на лингвистическом и культурном уровне, но и с точки зрения психологии и развитие детей как социально компетентных взрослых. Также интересно желание автора обращать внимание на самих переводчиков и стремиться к

поэзии, чтобы проверить, «имеет ли и какое отношение переводчиков к написанию поэзии и влияет ли это на качество их переводов».

Знакомство с анализируемой научной проблемой, обзором литературы и структурой диссертации

Диссертация написана ясно и легко читаемо и представляет собой интересное исследование научных вопросов. Предлагаемый анализ литературы, а также структура и содержание диссертации демонстрируют хорошую осведомлённость и правильное использование автором основных теоретических источников.

Однако, как и значительная часть молодых исследователей, автор в обзоре литературы в основном придерживается описательного подхода, то есть правильно представляет различные точки зрения и теоретические высказывания, но не всегда приходит к обобщениям и критическому анализу рассматриваемых подходов. Кроме того, большинство молодых (и не только) исследователей ограничиваются работами теоретиков второй половины XX века, и в основном западных.

И поскольку одной из главных задач обзора литературы является возможность автора сформировать собственное представление о изучаемых проблемах на его основе и представить методологию, которую он будет использовать в своей работе, я бы рекомендовал автору углубить критический анализ и расширить обзор литературы более современными и специализированными исследованиями.

Вот пример. На странице 22 автор пишет следующее о теории скопоса: *«Эта теория привлекает внимание к переводчику как к главному актору, принимающему решения, а не только как носителю лексических единиц. Это также уделяет внимание получателю и его потребностям.»* Похоже, что для автора до теории скопоса переводчик воспринимался не как главный действующий актёр, а как носитель лексических единиц. В этом отношении было бы уместно, чтобы автор указал в тексте обзора конкретные теории и имена теоретиков, описывающих роль переводчика как «носителя лексических единиц».

Также было бы уместно, чтобы автор указал на теории и теоретиков, которые считают, что в переводных произведениях не обязательно учитывать читателя перевода. Лично я могу вспомнить только **Вальтера Беньямина**, который начинает свой текст «Задача переводчика» словами *„When seeking knowledge of a work of art or an art form, it never proves useful to take the receiver into account“*. Мне было бы интересно, если бы автор мог указать на другие похожие утверждения и теоретические рамки.

Было бы полезно, чтобы продемонстрировать широкий взгляд на вопрос, хотя бы в нескольких словах отметить, что *теория скопоса* не возникает из ниоткуда, а представляет собой краткое изложение подходов многих теоретиков и практиков перевода. Не случайно теоретическая основа советского исследователя Фёдорова, предложенная задолго до теории скопоса, теперь часто называется «советской теорией скопоса» в западных работах (см., например, А

tale of two Skopos theories. (Re-)siting translation theory. Brian James Baer and Philipp Hofeneder. Target 37:3 (2025), pp. 309–332. <https://doi.org/10.1075/target.23140.hof>.

Речь не о доказательстве, кто был первым, а о том, чтобы делать обобщения, основанные на хорошем знании различных источников, а не только на утверждениях теории о самой себе. С этой точки зрения я рекомендую автору ознакомиться с трудом Александра Тайтлера «Очерки о принципах перевода» 1791 года. (*Essay on the Principles of Translation* (1791) by Alexander Fraser Tytler), где можно найти практически все принципы, обсуждаемые в теории перевода во второй половине XX века:

I would therefore describe a good translation to be, *That, in which the merit of the original work is so completely transfused into another language, as to be as distinctly apprehended, and as strongly felt, by a native of the country to which that language belongs, as it is by those who speak the language of the original work.*

Полагаю, здесь несложно увидеть принцип «динамической эквивалентности» Юджина Наиды или «коммуникативной эквивалентности» Питера Ньюмарка.

И ещё один пример. Автор подчёркивает, что *теория скопос*:

„Она точно подчёркивает потребности получателя, получателя и выводит функциональный подход на первый план. Согласно этой теории, изменения допустимы, и переводчик не обязан соблюдать формальное выражение, быть полностью верным лингвистике, наоборот — цель переводчика — достичь *функциональной* эквивалентности, и для её достижения он может использовать различные подходы, которые дают ему свободу и делают его активным участником создания переведённого текста“.

Опять же, я ссылаюсь **на Тайтлера**, который обсуждает, допустимо ли переводчику что-то добавлять в перевод или не переводить что-то из оригинала, даёт рекомендации по переводу идиом и т.д.

Я позволил себе краткий взгляд на историю подходов к принципам перевода, чтобы подчеркнуть необходимость критического взгляда, который можно реализовать с очень хорошим знанием литературы. Кроме того, формальный или динамический подход к переводу, а также отчуждение и одомашнивание перевода, не являются законом или универсальным обязательством, а осознанным выбором переводчика или издателя, который может требовать определённого подхода от переводчика.

Прави впечатление, что за много от использованите в текста термины авторът не дава ясни дефиниции:

1. Определение термина «функциональная эквивалентность» не даётся, и для автора неясно, в чём заключается разница между динамической и функциональной эквивалентностью.
2. Нет определения термина «адекватность перевода».

3. Неясно, что автор имеет в виду под «абсолютной эквивалентностью».
4. Неясно, что означает «функциональность перевода».

Также утверждение автора о том, что переводчик не обязан *«быть полностью верным лингвистике»*, некорректно.

Соответствие целей и задач и выбранной методологии исследования

В диссертации наблюдается соответствие между сформулированными целями и задачами и выбранной методологией исследования. Заявленное изучение межкультурной асимметрии в переводе детской литературы как главной цели реализуется через конкретные задачи. Выбранная методология соответствует поставленным целям, что позволяет делать разумные выводы.

Научные и прикладные вклады диссертации

Диссертация содержит как научные, так и прикладные научные вклады.

В качестве научного вклада можно отметить предложенный автором комплексный подход к вопросу межкультурной асимметрии в переводе детской литературы.

Научным вкладом является также выбор современных книг с картинками, написанных в рифме, в качестве объекта изучения. Выводы работы представляют собой научно применимые достижения, которые наверняка будут полезны каждому, кто переводит рифмованные и культурно насыщенные тексты.

Заключение

Диссертация Любимы Костадиновой Мавродие-Ораковой свидетельствует о хорошей теоретической и практической подготовке автора в области темы диссертации. Сделанные замечания не умаляют ценности исследования.

Исходя из вышеизложенного, я считаю, что диссертация Любимы Костадиновой Мавродие-Ораковой соответствует требованиям научных исследований и с её вкладом является серьёзным, широкомасштабным и практически значимым исследованием, соответствующим критериям ст. 27 Закона о развитии академического состава (ППЗРАСРБ). Исходя из этого, я даю положительную оценку диссертации Любиме Костадинове Мавродие-Ораковой и рекомендую присвоить ей образовательно-научную степень доктора науки по научной специальности «Теория и практика перевода», профессиональное направление 2.1 Филология, область высшего образования 2. Гуманитарные науки.

12.05.2026 г.

доц. д-р Борис Наймушин
ДП „Чужди езици и култури“
Нов български университет